

תולש

י. [הקוצר בכלי הוא מאבות מלאכות, והתולש ביד הוא תולדת הקוצר¹⁶].

יא. תאנים שיבשו באיביהם, וכן שאר האילנות שיבשו פירותיהם בהם, התולש מהם בשבת - חייב, אף-על-פי שהם כתלושים לענין טומאה¹⁷.

יב. האוכל פרי בעודו מחובר - פטור מן התורה, שאין דרך תלישה בפיו אלא ביד¹⁸. ומכל מקום אסור מדברי סופרים, שאין לך תלישה גדולה מזו¹⁹.

יג. אתרוג ותפוח וכל דבר הראוי לאכילה - אסור להריח בו בעודו מחובר, גזרה שמא יקוץ אותו כדי לאכלו.

יד. אבל הדם מחובר - מותר להריח בו²⁰, שהרי אין הנאתו אלא ריחו וזה יכול לעשות אפילו בעודו מחובר, ולמה יקצצנו²¹.

טו. יחור של אילן שנפשה מערב שבת מן האילן²² ובו פירות - מותר לתלוש ממנו הפירות בשבת²³.

טז. חיטים שזרעם בקרקע ועדיין לא השרישו - אין בו משום תולש²⁴.

יז. וכן צנון תלוש הטמון בארץ ועדיין לא השריש - אין בו משום תולש, אף אם נתכוין לזריעה כשטמנו שם, ואף אם הוסיף מחמת לחות הקרקע - אין בכך כלום כל שלא השריש.

יח. ואם מקצת עליו מגולין - נוטלו בהם ומוציאו אף שבנטילתו מזיז עפר ממקומו²⁵.

יט. וכן עשבים שתחבן בעפר מבעוד יום כדי שיהיו לחים, אם מקצת עליו מגולין - מותר לאחוז בהם ולהוציאם²⁶.

לחול (שם).

16. ע"פ קו"א סי' תקי סק"א.

17. שוע"ר סי"ט.

18. או בכלי (קצוה"ש סי' קמב בדה"ש סוסק"א).

19. ע"פ שוע"ר סט"ז.

20. ובלבד שלא יזיזם בידיו, מפני שהוא מוקצה כדין כל מחובר (ע"פ שוע"ר ס"ד).

21. שוע"ר סט"ז.

22. לגמרי (קצוה"ש שם בדה"ש סק"ב).

23. שוע"ר סי"ד. לפיכך מותר לתלוש

ענבים מהאשכול, ובננות מהענף שלהם.

וראה שוע"ר סי' תרמו סי"ג לענין הדס של מצוה.

24. שוע"ר סי' שי ס"ב. שיא סי"ד. סי'

רסה קו"א סק"א. וגם אין בהם משום

מוקצה (שוע"ר סי' שי שם. קו"א שם).

25. ע"פ שוע"ר סי' שיא סי"ד.

26. שוע"ר סי"ג.

יט. עשבים שעלו על און הכלי מלחות הכלי - חשובים כמחוברים לקרקע, כיון שזהו דרך גידולן, והתולשן חייב משום עוקר דבר מגידולו. וכן התולש כישות²⁷ ממקום גדולו, אף שאינו מחובר לקרקע²⁸.

עציץ

כ. התולש מעציץ נקוב - חייב, מפני שהוא כמחובר לקרקע, לפי שיונק מן הקרקע על ידי הנקב, שמריח לחלוחית הקרקע דרך שם²⁹.

כא. אבל התולש זרעים שנזרעו בעציץ שאינו נקוב - פטור, מפני שאין דרך זריעה שם. אבל אסור לתלוש ממנו מדברי סופרים, אפילו הוא מונח בעלייה³⁰.

כב. עציץ נקוב המונח על גבי יתירות, שיש אויר מפסיק בינו לקרקע - הרי הוא כמחובר, לפי שיונק קצת מן הקרקע דרך האויר.

לפיכך, אם היה מונח על גבי קרקע והניחו על גבי יתירות - אינו חייב משום תולש מן התורה, הואיל ועדיין כמחובר הוא; וכן אם היה מונח על גבי יתירות והניחו על גבי קרקע - אינו חייב משום נוטע מן התורה.

אבל מדברי סופרים אסור ליטלו מעל גבי קרקע להניחו על גבי יתירות, משום שדומה לתולש³¹; וכן אם היה מונח על גבי יתירות - אסור להניחו על גבי קרקע, משום שדומה לנוטע³².

ויש לזוהר בכל זה גם בעציץ שאינו נקוב, אם הוא של עץ או של חרס³³.

לרוב הפוסקים (שש"כ סי' כו סמ"ד). ואפילו בשל עץ או חרס, אם עומד על גבי טס של מתכת - מותר לטלטלו יחד עם הטס, אבל לא להגביהם מעל הטס (בדה"ש שם).

עציץ המונח בבית מרוצף, נחלקו הפוסקים האחרונים אם מותר ליטלו מעל גבי הרצפה - ראה בספר פסקי תשובות סי' שלו אות ו. אך דעת רבנו בזה לא נתבררה, ולהעיר מלשון רבנו סוסי"א: "אפילו הוא מונח בעלייה", שאפשר ללמוד מזה הן לקולא והן לחומרא.

27. צמח בצורת פתילים הצומח על קוצים (ראה רש"י שבת קז, סע"ב ד"ה כשותא).

28. שוע"ר סי"א.

29. שוע"ר סי"ב.

30. שוע"ר סי"א.

31. ובשוע"ר סי' שיב ס"ו: "שנראה כתולש".

32. שוע"ר סי"ב. וראה גם סי' שיב שם.

33. שוע"ר סי"ב, עיין שם הטעם. אבל אם הוא של מתכת או זכוכית מותר ליטלו מעל גבי קרקע לצורך גופו או מקומו (בדה"ש סי' קמב סוסק"ה). והוא הדין בשל פלסטיק

שימוש במחובר לקרקע

כג. אין עולין באילן; ואין נתלין בו; ואין משתמשין בו שום תשמיש, כגון להניח עליו חפץ, או ליטלו ממנו, או לקשור בו בהמה, וכל כיוצא באלו³⁴; והכל משום גזרה שמא יעלה ויתלוש ממנו פירות או עלין או ענפים. וגזרו בכל האילנות, אף ביבשים שאין בהם פירות ועלין וענפים, משום סייג וגדר³⁵.

כד. לא יעלה באילן מבעוד יום וישב שם כל השבת כולה, שהרי משתמש באילן. ואם עלה מבעוד יום - מותר לירד משחשכה, ואף שבירידה זו הוא משתמש באילן - אין לאסור בשביל כך, הואיל ואף בישיבתו שם הוא משתמש באילן³⁶.

כה. ואם עלה בשבת, בשוגג - מותר לירד. אבל אם עלה במזיד - קנסוהו חכמים להיות שם כל השבת, ואסור לו לירד³⁷.

כו. אם הניח עליו חפץ אפילו מבעוד יום³⁸ - אסור ליטלו משחשכה³⁹, לפי שבנטילה זו הוא משתמש באילן, וכשהחפץ מונח שם⁴⁰ - אין הוא משתמש באילן⁴¹.

כז. מותר להשתמש בעיקרו של אילן פחות משלשה טפחים סמוך לארץ, שכל פחות משלשה טפחים סמוך לארץ - הרי הוא כארץ⁴².

כח. וכן ענפים הגדלים בעיקרו של אילן פחות משלשה טפחים, או אפילו גדלים למעלה משלשה טפחים ונכפפים למטה משלשה טפחים - מותר להשתמש

האילן (ע"פ שו"ע"ר סי' רעז ס"ז. וראה גם קצוה"ש שם בדה"ש סקי"א).

39. אפילו לצורך מצוה, כגון שהניח שם טלית או סידור (ראה שו"ע"ר סי' תקפו סכ"ג, אך שם הלשון שלא לעלות באילן, אבל בפשטות הכוונה גם שלא ליטול מהאילן).

40. אפילו הניחו בשבת (משמעות שו"ע"ר ס"ג).

41. שו"ע"ר ס"ג.

42. שו"ע"ר ס"ו.

34. וראה שו"ע"ר סי' שיב ס"י שבמקום כבוד הבריות לא גזרו על שימוש במחובר.

35. שו"ע"ר ס"א.

36. שו"ע"ר ס"ב.

37. ע"פ שו"ע"ר ס"ב.

38. שלא על דעת שישאר שם בשבת, אבל לכתחילה אין להניח על האילן מבעוד יום שום חפץ המותר בטלטול בשבת על מנת שישאר שם בשבת, גזרה שמא יעלה באילן בשבת ליטול ממנו החפץ ונמצא משתמש באילן בשבת, אבל דבר האסור בטלטול בשבת - מותר להניחו בערב שבת על

בהם במקום שאינן גבוהים שלשה מפחים⁴³; אבל לא במקום שגבוהים שלשה מפחים⁴⁴.

כז. אסור להשתמש בצדדי האילן, אבל בצדדי צדדין - מותר. כיצד? סולם הסמוך לצדדי האילן - אסור לעלות בו בשבת, שבעלייתו הוא משתמש בצדדי האילן שהוא סמוך בהם; אבל אם יש יתד תקוע בצדדי האילן - מותר לסמוך הסולם ביתד ולעלות עליו, שהיתד הוא צדדין והסולם צדי צדדין⁴⁵.

ל. מותר להשען באילן בריא; אבל בתש - אסור, מפני שמנידו, והרי זה משתמש באילן⁴⁶.

לא. מותר ליגע באילן; אבל אסור להנידו⁴⁷, מפני שהוא מוקצה ואסור בטלטול⁴⁸.

לב. לא גזרו [להשתמש במחובר] אלא על אילן, אבל בירק וכיוצא בו - לא הזכירו חכמים שבות.

ומכל מקום, צריך לזהר כשמשמש בירק וכיוצא בו שלא יזיז בידיו, מפני שהם מוקצה כדין כל מחובר⁴⁹.

לג. קנים הרכים כירק - מותר להשתמש בהם אף-על-פי שמחוברים בקרקע. אבל קנים שהוקשו קצת ואינם רכים כירק, אף שאינם קשים כאילן - אסור להשתמש בהם⁵⁰.

הסתפק כאן האם האיסור להשען באילן הוא רק כשמניד האילן, או גם כשאינו מניד האילן. וראה בכל זה באגלי טל מלאכת קוצר סקמ"א. תהל"ד סקי"א. קצוה"ש שם בדה"ש סק"י.

47. אף שאינו משתמש בו (קצוה"ש שם ס"ח).

48. שוע"ר סכ"ב.

49. שוע"ר ס"ד. וראה גם שוע"ר סי' שיב ס"ט.

50. שוע"ר ס"ד.

43. ובלבד שלא יזיז בידיו, כדלקמן בפנים.

44. שוע"ר ס"ו.

45. שוע"ר ס"כ.

46. שוע"ר סכ"א. סעיף זה כמו שהוא הובא בשוע"ר סוגריים, ובסעיף א כתב רבנו בסוגריים בסתם: "ואין נשענים עליו", ולא חילק בין אילן בריא לחלש. וידוע הכלל בשוע"ר שכל ספק העמיד בתוך חצע"ג, ודעתו היתה לחזור ולשנות ענין זה לראות אם צדקו דבריו. ונראה שרבנו

הליכה על עשבים

לד. מותר לילך על גבי עשבים בשבת⁵¹. ואפילו הולך יחף ואפשר שידבקו עשבים בקשרי אצבעותיו ויתלשו, מכל מקום דבר שאין מתכוין הוא ומותר⁵².

להאכיל בהמה מהמחובר

לה. אף על פי שאדם מצווה על שביתת בהמתו – מותר להניחה שתאכל מהמחובר בשבת, שנאמר⁵³: "למען ינוח שורך וגו'", וזו היא נייחא שלה. ומותר אפילו להעמידה בידיו⁵⁴ על גבי עשבים מחוברים, ואין חוששים שמא יתלוש מהם בידיו להאכילה, לפי שהוא איסור חמור בעיני הבריות⁵⁵.

משום מוקצה (משנ"ב סקכ"ד. ופשוט הוא).
 53. שמות כג, יב.
 54. היינו באופן המותר, וכמבואר בשוע"ר סי' שח סע"ט (שאוהזו בצוארן ובצדדין ובלבד שלא יגביהם שמוקצים מהם ואסורים בטלטול).
 55. שוע"ר סי' שכד ס"י.

51. וכן מותר לרוץ עליהם (ראה קצוה"ש שם בדה"ש סקי"ג). וכן מותר לשכב עליהם הן באופן ישיר והן בהפסק מחצלת, ובלבד שלא יגע בידיו.
 52. שוע"ר ס"ח. ואין זה "פסיק רישיה", שכן כלשון רבנו רק "אפשר שידבקו עשבים כו'", ואין הדבר ודאי. ואם נדבקו עשבים ברגליו או על מנעליו – יזהר שלא יסלקם בידיו, דאסורים בטלטול